

Program i literatura Olimpiady Wiedzy o Bezpieczeństwie i Obronności

1. Teoretyczne aspekty bezpieczeństwa

- Istota i zakres pojęć: bezpieczeństwo i zagrożenie
- Przedmiotowy i podmiotowy wymiar bezpieczeństwa
- Pojęcie i uwarunkowania bezpieczeństwa narodowego, wewnętrznego i międzynarodowego
- Bezpieczeństwo społeczne – pojęcie, istota, uwarunkowania, zagrożenia
- Strategie i programy bezpieczeństwa Polski

2. Bezpieczeństwo narodowe

- Doktryna obronna i obronność państwa
- Bezpieczeństwo narodowe Rzeczypospolitej Polskiej
- System obronności Rzeczypospolitej Polskiej. Powinności obronne władz samorządowych, instytucji i obywateli
- Szkolnictwo wojskowe
- Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej
- Narodowe Siły Rezerwowe

3. Ochrona ludności i obrona cywilna

- Cele, zadania i organizacja obrony cywilnej Rzeczypospolitej Polskiej
- System wczesnego ostrzegania i alarmowania ludności
- Planowanie i stawianie zadań strukturom OC
- Obowiązki prawne obywateli w obronie cywilnej
- Zachowanie się ludności podczas ewakuacji z terenów zagrożonych
- Zadania w ramach systemu zarządzania kryzysowego
- Ochrona ludności, zwierząt gospodarskich, środków żywności, wody i pasz przed skażeniami i zakażeniami
- Znaczenie powszechnej samoobrony
- Ochrona infrastruktury i dóbr materialnych społeczeństwa

4. Zagrożenia czasu pokoju, ich źródła, przeciwdziałanie ich powstawaniu, zasady postępowania w wypadku ich wystąpienia i po ich ustąpieniu

- Zagrożenia naturalne
- Zagrożenia spowodowane działalnością człowieka
- Skutki zagrożeń, przeciwdziałanie ich powstawaniu
- Terroryzm jako zagrożenie cywilizacyjne, wykrywanie go i zwalczanie
- Pożary, podręczny sprzęt gaśniczy i gaszenie pożarów

5. Zagrożenia występujące w czasie wojny.

- Sposoby likwidacji skutków zagrożenia
- Charakterystyka i podział współczesnych środków rażenia
- Broń konwencjonalna (klasyczna) – podział i przeznaczenie
- Środki przenoszenia broni konwencjonalnej i masowego rażenia

- Dyslokacja, potencjał i modernizacja techniczna Sił Zbrojnych RP
- 6. Regionalne zagrożenia ekologiczne oraz energetyczne**
 - Ochrona atmosfery, wód, zieleni, gleb i gruntów
 - Odnawialne i nieodnawialne źródła energii
 - 7. Wybrane elementy międzynarodowego prawa humanitarnego**
 - Konwencje genewskie z 1949 roku, ich charakterystyka i znaczenie
 - Protokoły dodatkowe z 1977 roku do konwencji genewskich
 - Ochrona ludności, dóbr kultury i przekonań religijnych w myśl międzynarodowego prawa humanitarnego
 - 8. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka**
 - System ochrony prawa człowieka – podstawowe akty prawne
 - Międzynarodowy Trybunał Karny w Hadze
 - Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu
 - Rada Europy
 - 9. Pierwsza pomoc w nagłych wypadkach (zachowanie ratownika)**
 - Aspekty prawne udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej
 - Postępowanie w różnych przypadkach
 - 10. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym**
 - Podmioty oraz zasady prawa międzynarodowego
 - Metody rozwiązywania sporów między państwami
 - Dysproporcje w rozwoju politycznym i ekonomicznym świata
 - Konflikty zbrojne na świecie po II wojnie światowej
 - Ochrona praw człowieka w Polsce i na świecie
 - Akcje humanitarne oraz interwencje pokojowe we współczesnym świecie
 - Terroryzm na świecie; motywy i sposoby działania, organizacje terrorystyczne
 - 11. Polityka zagraniczna Polski po 1989 r.**
 - Kierunki polityki zagranicznej po 1989 r.; relacje z innymi państwami
 - Udział Polski w organizacjach międzynarodowych
 - 12. Systemy bezpieczeństwa i współpracy**
 - Sytuacja polityczna na świecie na przełomie XX i XXI w.
 - ONZ – kompetencje, organy, metody działania
 - NATO – cele, organy najważniejsze operacje wojskowe
 - Organizacje międzynarodowe związane z bezpieczeństwem (np.: OBWE, WHO, ILO, FAO, IMF, IBRD, WTO, OECD, UNESCO, UNIDO, IAEA, UNICEF, UNHCR)

Zalecana literatura:

A. LITERATURA OGÓLNA

- *Bezpieczeństwo państwa: wybrane problemy*, K.A. Wojtaszczyk, A. Materska-Sosnowska (red.), Warszawa 2009.
- Korzeniowski L.F., *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*, Warszawa 2012.

- *Podstawowe kategorie polityki*, S. Opara, D. Radziszewska-Szczepaniak (red.), Olsztyn, różne wydania.
- Pokruszyński W.: *Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka*, Józefów 2012.
- *Spoleczeństwo i polityka. Podstawy nauk politycznych*, K.A. Wojtaszczyk, W. Jakubowski (red.), t. 1–4, Warszawa 2018–2019:
 - I cz. I: Teoria – Instytucje – Procesy: Zagadnienia ogólne
 - I cz. II: Teoria – Instytucje – Procesy: Polityczna organizacja społeczeństwa
 - II: Współczesne systemy rządów
 - III: System rządów w Polsce: Tradycje i współczesność
 - IV: System rządów w Polsce: Instytucje polityczne w latach 1989–2018.

B. LITERATURA SPECJALISTYCZNA

I. Leksykony tematyczne:

- *Leksykon bezpieczeństwa wewnętrznego*, W. Fehler, J.J. Piątek, R. Podgórzeńska (red.), Szczecin 2017.
- *NATO Encyclopedia*, 2019, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/1/pdf/2019-nato-encyclopedia-eng.pdf.
- *Thematic Index of NATO Topics. Background information on the Alliance, its policies, activities and structures*, <https://www.nato.int/cps/en/natohq/68147.htm>.
- *Vademecum bezpieczeństwa*, O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć (red.), Kraków 2018.
- *Vademecum bezpieczeństwa informacyjnego*, t. 1–2, O. Wasiuta, R. Klepka (red.), Kraków 2019.

II. Cyfrowe bazy danych:

- <https://epodreczniki.pl/>
- <https://www.defence24.pl/>
- <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa>
- <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/akty-prawne>
- <https://www.nato.int/>
- <https://www.wojsko-polskie.pl>

III. Dokumenty NATO:

- *The Secretary General's Annual Report 2019*, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/3/pdf_publications/sgar19-en.pdf.
- *NATO Summit Guide, Brussels 2018*, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2018_07/20180718_180711-summit-guide-brussels.pdf.
- *NATO Summit Guide, Warsaw 2016*, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160715_1607-Warsaw-Summit-Guide_2016_E.pdf.
- *NATO Wales Summit Guide, Newport 2014*, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20141008_140108-SummitGuideWales2014-eng.pdf.

IV. Literatura uzupełniająca:

- *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe wobec wyzwań współczesnego świata*, W. Kitler, M. Marszałek (red.), Warszawa 2014.
- Gryz J., *Bezpieczeństwo państwa. Władza-polityka-strategia*, Warszawa 2013.
- Gryz J., *Podstawy bezpieczeństwa państwa. Podręcznik dla szkół ponadgimnazjalnych*, Warszawa 2016.
- Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, Warszawa 2011.
- *Polska w stosunkach międzynarodowych*, S. Bieleń (red.), Warszawa 2007.
- Popiuk-Rysińska I., *Ewolucja systemu zbiorowego bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych po zimnej wojnie*, Warszawa 2013.
- *Problemy bezpieczeństwa wewnętrznego w wybranych państwach*, S. Sulowski (red.), Warszawa 2013.
- *Rola Organizacji Narodów Zjednoczonych w kształtowaniu ładu międzynarodowego*, M. Pietraś, K.A. Wojtaszczyk (red.), Warszawa 2017.
- *Strategie i programy bezpieczeństwa. Wybór dokumentów*, S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), Warszawa 2012.
- *Trzy wymiary współczesnego bezpieczeństwa*, S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), Warszawa 2014.

V. Inne materiały pomocnicze

- Koziej S.: *Materiały dydaktyczne*, <http://koziej.pl/materiały-dydaktyczne/>.